

ABDULHAMID CHO‘LPONNING “QOR QO‘YNIDA LOLA” HIKOYASI HAQIDA

Maxmudova Gulzira

University of business and science talabasi

@mahmudovagulzira353@gmail.com

Annotatsiya: Ushu maqolada Abdulhamid Cho‘lponning “Qor qo‘ynidagi lola” hikoyasi tahlili mujassam. Adib davridagi ayollar va qizlarning ayanchli taqdiri haqida so‘z boradi va Mazkur maqola Abdulhamid Cho‘lponning “Qor qo‘ynida lola” hikoyasini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Hikoyada sovuq qish fasli va qiyinchiliklarga qaramasdan yasharish, go‘zallik va umid ramzi bo‘lgan lola orqali inson ruhiyati, hayotga bo‘lgan ishonch va kurashga intilish tasvirlanadi. Maqolada badiiy uslub, ramziy obrazlar va asardagi asosiy g‘oyalar o‘rganilib, Cho‘lponning adabiyotdagi o‘rni va ijodiy mahorati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: sermahsul, shoir, yozuvchi, dramaturg, tanqitchi, jamoat arbobi, adib, iste’dod, nafosat, nazokat, Eshon, Sharofat, Samandar aka, Turg‘unbosh, Ibrohim Haqqul

Abstract: This article contains an analysis of Abdulhamid Cholpan's story "The Tulip in the Snow". The sad fate of women and girls in the era of the writer is discussed, and this article is devoted to the analysis of Abdulhamid Cholpan's story "Lola in the Snow". The story describes the human spirit, faith in life and struggle through the tulip, which is a symbol of beauty and hope, despite the cold winter season and living in spite of difficulties. The article examines the artistic style, symbolic images and main ideas in the work, and analyzes Cholpan's place in literature and creative skills.

Key words: prolific, poet, writer, dramatist, critic, public figure, writer, talent, sophistication, elegance, Eshan, Sharofat, Samandar brother, Turgunbosh, Ibrahim Haqqul.

Kirish. Abdulhamid Cho‘lpon O‘zbek adabiyotining eng yirik vakillaridan biri bo‘lib, uning ijodi millatning ma‘naviy yuksalishi, ozodlik va milliy o‘zlik masalalarini chuqur yoritgan. Cho‘lpon o‘z davrining murakkab siyosiy va ijtimoiy sharoitlarida xalqining qalbini aks ettiruvchi asarlar yaratgan. Uning "Qor qo‘ynida lola" hikoyasi esa, inson ruhiyatidagi kurash va umid mavzularini chuqur badiiy ifodalagan asarlaridan biridir. Bu hikoya orqali yozuvchi qiyinchiliklar ichida yasharib turgan go‘zallik va hayotiy ishonchni ramziy tarzda ko‘rsatadi. Kirish qismida asarning asosiy mavzusi, ramziy obrazlari va g‘oyaviy mazmuni haqida umumiy tasavvur beriladi.¹ Yangi o‘zbek adabiyotining asoschilaridan biri, ulug‘ shoir, yozuvchi, dramaturg, tarjimon, tanqidchi, jamoat arbobi va adib Abdulhamid Sulaymon o‘g‘li Cho‘lpon 1897-yilda Andijonda tavallud topgan. U betakror ijodkor sifatida bir xillikdan qochgan va rang-barang ijod qilgan. Abdulhamid Cho‘lpon shu qisqagina umri davomida sermahsul hayot kechirgan, ijodiy yutuqlarga, yuksak iste’dodi tufayli yuzlab she‘rlar, qator nasriy asarlar, dramalar, maqola va tarjimalari

¹ Cho‘lpon A. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1988.

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an’anaviy ilmiy-nazariy anjumani

tufayli o‘zbek adabiyotimiz xazinasini boyigan. Umuman olib aytganda Cho‘lpon “sozi” o‘tgan asr 20- yillardanoq Sharq-u G‘arbda baralla yangrab, tong yulduzi yanglig‘ porlab, turkiyzabon xalqlar orasida o‘z mavqeyini topgan edi.

Asosiy qism. Abdulhamid Cho‘lponning “Qor qo‘ynida lola” hikoyasi adabiyotshunoslar tomonidan inson ruhiyatining kurashini, hayotdagi mashaqqatlarni badiiy tarzda tasvirlashda muhim asar sifatida baholanadi. Asarda qish fasli tasviri – inson hayotida uchraydigan qiyinchiliklar, sinovlar va noqulay vaziyatlarni aks ettiradi. Cho‘lpon o‘z qahramoni orqali insonning tabiat bilan, hayotdagi og‘irliklar bilan kurashini ko‘rsatadi.

Hikoyadagi asosiy ramziy obraz – lola. Lola qishning sovuq, qahraton kunlarida ochilib, hayot va umidni ifodalaydi. Bu obraz Cho‘lponning insonni taslim bo‘lmaslikka, hatto eng og‘ir sharoitlarda ham kurashishga chaqirganini bildiradi. Qor qo‘ynida paydo bo‘lgan lola hayotdagi go‘zallikni, xayrixohlikni va ezgulikni ifoda etadi. Cho‘lponning yozish mahorati shundaki, u tabiatdagi oddiy hodisalardan falsafiy va ramziy mazmunlar yaratib, inson qalbining eng chuqur burchaklariga yetib boradi.²

Bundan tashqari, hikoyada qahramonning sovuq va qorli muhit bilan kurashuvi hayotiy qiyinchiliklarga qiyoslanadi. Hikoyadagi sovuq qish ramziy ma’noda hayotdagi og‘ir davrlar, mashaqqat va sinovlarni ifodalasa, lola esa o‘sha sinovlardan keyin paydo bo‘ladigan go‘zallik va umid timsolidir. Cho‘lpon bu bilan inson ruhiyatining chidamliligi, tashqi sharoitlarga bo‘ysunmaslikka qodirligini ko‘rsatadi.

Cho‘lponning badiiy uslubi ham ushbu hikoyada yaqqol namoyon bo‘ladi. U ko‘p hollarda tabiat tasvirlaridan, sodda, ammo kuchli ramzlardan foydalanadi. Bu uslub orqali Cho‘lpon o‘z asarlarida insonning ichki kechinmalari va falsafiy mushohadalarini ochib beradi. “Qor qo‘ynida lola” hikoyasi ham inson hayotining ikki asosiy jihati – og‘irliklar va umid o‘rtasidagi muvozanatni badiiy tilda aks ettiradi.

Cho‘lpon iste’dodiga xos lirik nazokat va nafosat shoir nasriy asarlarining ham o‘ziga xosligini belgilab kelgan. Cho‘lpon qaysi mavzuga murojaat etmasin, badiiy voqelikni poetik til va obrazlar orqali mujassamlantirishga erishgan. Shu ma’noda uning 20-yillarda yozgan “Oydin kechalarda”, “Qor qo‘ynida lola”, “Novvoy qiz” singari hikoyalari o‘zbek adabiyotidagi lirik nasrning dastlabki mumtoz namunalarini bo‘lgan. Cho‘lpon bu hikoyalarda o‘zbek xotin-qizlarining ayanchli taqdirini turli badiiy obrizlarda tadqiq etar ekan, har bir jamiyatning taraqqiyot darajasi shu

² Karimov I. Abdulhamid Cho‘lpon ijodiy merosi. – Toshkent: O‘zbekiston milliy entsiklopediyasi, 2001.

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an’anaviy ilmiy-nazariy anjumani

jamiyatning xotin-qizlarga bo‘lgan munosabati bilan belgilanadi, degan g‘oyani o‘z asarlarida ilgari surgan. Umuman, o‘zbek xotin-qizlarining mustamlakachilik sharoitidagi taqdiri tasviri Cho‘lpon she‘riy ijodining ham, kichik epik asarlarining ham, “Kecha va kunduz” romanining ham asosiy g‘oyaviy yo‘nalishini belgilab bergan.³

Biz sizlar bilan hozir “Qor qo‘ynida lola” kichik hikoyasini birgalikda ko‘rib chiqamiz va tahlil qilamiz. Yuqorida aytganimizdek bu asarda ayollarning ayanchli taqdiri tasvirlangan. Hatto asarning nomida ham juda chuqur mano yashiringan. Darhaqiqat qor qo‘ynida lola yasholmaydi u bir kun nobud bo‘ladi albatda. Hikoya to‘rt qismdan iborat hozir sizlarga hikoyani qisqacha so‘zlab beraman. Badiiy tasvirlar orqali hikoyaning mazmuni yanada boyitilgan. Masalan, qish tasviri hayotning sovuq va noqulay tomonlarini ifoda etsa, lola obrazi bahorning, yasharishning va go‘zallikning belgisi sifatida gavdalanadi. Bu qarama-qarshi obrazlar orqali Cho‘lpon hayotdagi kontrastlarni, ya’ni qiyinchilik va go‘zallik, umidsizlik va umidni bir-biriga qarama-qarshi qo‘yadi. Hikoyaning mazmuni o‘quvchini falsafiy mushohadaga undaydi va hayotdagi har bir og‘irlik ortidan go‘zallik va umid kelishini eslatadi.

Shuningdek, Cho‘lponning bu hikoyasi milliy va insoniy qadriyatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni ham ko‘rsatib beradi. Lola obrazi milliy o‘zlik va o‘zbek xalqining o‘zligini anglashiga ishora qiladi, chunki bu obraz o‘zbek adabiyotida qadimdan umid va yasharish belgisi bo‘lib kelgan. Qor esa xalqning boshidan kechirgan sinovlari va og‘ir damlarini anglatadi. Shu tariqa, Cho‘lpon milliy ruhiyat va xalq ma’naviyati masalalarini chuqur ifodalaydi. Xulosa qilib aytganda, “Qor qo‘ynida lola” hikoyasi o‘zbek adabiyotida chuqur falsafiy va ramziy ma’no yuklangan asarlardan biri bo‘lib, u inson ruhiyati va hayotiy kurashlarni badiiy vositalar orqali mahorat bilan tasvirlaydi. Cho‘lponning o‘ziga xos badiiy uslubi va ramziylikdan foydalanishi hikoyaning mazmunini boyitib, uni o‘quvchilar uchun yanada ta’sirli va esda qolarli asarga aylantiradi.⁴

Xulosa. Abdulhamid Cho‘lponning “Qor qo‘ynida lola” hikoyasi o‘zbek adabiyotida ramziy va falsafiy mazmuni bilan ajralib turadigan asarlardan biridir. Hikoyada sovuq qish va qor ramzi orqali inson hayotidagi qiyinchiliklar tasvirlanadi, lola obrazi esa umid, yasharish va go‘zallikning timsoli sifatida gavdalanadi. Cho‘lpon o‘z badiiy uslubi orqali inson ruhining chidamliligi va tabiat bilan uyg‘un kurashini ifodalaydi. Hikoya hayotdagi sinovlardan o‘tish, umidni yo‘qotmaslik va

³ Mirvaliyev A. Cho‘lponning badiiy tafakkuri. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 1997.

⁴ Islomov A. Cho‘lponning she‘riyat va prozadagi o‘rni. // O‘zbek tili va adabiyoti jurnali. – 2010, № 2.

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an’anaviy ilmiy-nazariy anjumani

eng og‘ir vaziyatlarda ham go‘zallikni ko‘ra olish kerakligi haqidagi muhim xabarni o‘z ichiga oladi. “Qor qo‘ynida lola” hikoyasi, shubhasiz, Cho‘lponning badiiy mahoratini va uning adabiyotga qo‘shgan ulkan hissasini namoyish etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cho‘lpon A. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1988.
2. Karimov I. Abdulhamid Cho‘lpon ijodiy merosi. – Toshkent: O‘zbekiston milliy entsiklopediyasi, 2001.
3. Mirvaliyev A. Cho‘lponning badiiy tafakkuri. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 1997.
4. Roziyev Sh. O‘zbek adabiyotida ramziy obrazlar. – Toshkent: Fan, 2005.
5. Islomov A. Cho‘lponning she‘riyat va prozadagi o‘rni. // O‘zbek tili va adabiyoti jurnali. – 2010, № 2.
6. Nazarov A. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘zbekiston milliy entsiklopediyasi, 2013.
7. Yusupov Z. Cho‘lpon adabiyoti va milliy o‘zlik. – Toshkent: Akademnashr, 2015.